

ADAMCSIK KATALIN

„MEGFOGYVA BÁR, DE TÖRVE NEM”*

A MEGMARADÁS VISZONTAGSÁGAI KÁRPÁTALJÁN

Amikor a megmaradás viszontagságairól beszélünk, túlzás nélkül kijelenthetjük: a Szovjetunió széthullása, sőt talán az 1944-ben kezdődött „málenkij robot” óta nem volt ilyen nehéz magyarnak lenni Kárpátalján.

Megfogytunk. Hogy valójában milyen mértékben, arról csak becslésekbe bocsátkozhatunk, hiszen példátlan módon Ukrajnában 2001 óta nem végeztek népszámlálást. 1989 és 2001 között a magyar nemzetiségűek létszáma 4,2 ezer fővel (2,7%-kal) csökkent, így 2001-ben 151,5 ezer ember vallotta magát magyarnak, 158,7 ezer pedig magyar anyanyelvűnek. Kárpátalja összlakosságán belüli arányuk így 12,5%-ról 12,1%-ra módosult. 2017-ben a Tátrai-Molnár-Kovály-Eröss: A kárpátaljai magyarság lélekszáma című tanulmányban ismertetik a szerzők az általuk végzett, SUMMA 2017 nevű felmérés eredményeit, eszerint 2017-ben a magyarok száma 125 ezer és 135 fő között lehetett, legvalószínűbben 130 ezer fő körül. A szerzők elsősorban a migrációt teszik felelőssé a magyar népesség csökkenéséért, de a természetes fogyás mellett az eurót, majd a kelet-ukrajnai konfliktust is megemlítik, mint okokat.

Azóta nem publikáltak a kárpátaljai magyarság lélekszámát vizsgáló kutatást. Nem nehéz azonban rájönni, hogy a 2017 és 2020 közötti három év tovább nyírálta az itteni magyarságot: az egész országot sújtó gazdasági válság, a létbizonytalanság mellé kaptunk egy világvárányt, s mindezt betetőzi az a boszorkányüldözés, amit az utóbbi években el-
lenünk, kárpátaljai magyarok ellen indítottak.

2015-ben kezdetét vette az ukrán decentralizációs közigazgatási reform, ennek következtében az önkormányzatoknak „hromadákba”, más néven kistérségekbe kellett szerveződniük. 2020 nyarán rendelet született a járássok megszüntetéséről, melynek értelmében Kárpátalja 13 járása közül mindössze 6 maradt, a korábbi 337 helyi önkormányzat pedig 64 kistérségbe szerveződött. Az újonnan alakult hromadákban a magyar nemzetiségűek s anyanyelvűek aránya jelentősen csökkent. Az eddigi Beregszászi járáshoz ukrán többségű településeket csatoltak, ezzel megszüntetve az egyetlen magyar többségű járást Ukrajnában. A kistérsé-

* A Palóc Társaság a Magyar Kultúra Napjára meghirdetett 2020-
as pályázatának díjnyertes dolgozata

gek megalakulása természetesen nem volt zökkenőmentes az itteni magyarság számára, ugyanis az Ukrán Biztonsági Szolgálat „hazaárulás”, „Ukrajna területi integritásának megsértése” és „dokumentumhamisítás” címén büntetőeljárást indított a magyarlakta Sűrteui kistérség képviselői ellen, amiért azok a testület ünnepélyes alakuló ülésén elénekelték a magyar himnuszt. Tették mindezt annak ellenére, hogy az 1992-es évi nemzetiségi törvény, sőt maga Ukrajna alkotmánya is engedélyezi a nemzetiségi szimbólumok, zászlók és Himnuszok használatát. Sajnos, az egyre gyakoribbá s egyre fenyegetőbb hangvételűvé váló szélsőjobboldali nacionalista fenyegetések és az ukrán kormány kisebbségellenes politikájának tükrében nem kérdés, hogy meg akarnak minket törni.

Szinte mindenki hallhatott az elmúlt évek magyarellenes atrocitásairól: a nyelvtörvényről, az oktatási törvényről, melynek célja, hogy 2023-tól folyamatosan felszámolja a kisebbségi nyelveken történő tanítást, vagy a műemlékek megrongálásáról és a vandálok büntetlenül hagyásáról, vagy épp a kárpátaljai magyar értelmiség végzálásáról, az Ukrán Biztonsági Szolgálat kommandósainak razziáiról a kárpátaljai magyar intézményekben, köztük a Kárpátaljai Magyar Főiskolán, ahol jómagam is diplomáztam. A magyarlakta települések községi tanácsainak falán „Ukrajna az ukránoké, eljövünk értetek, magyar kutyák” szövegű graffitit olvashatunk, a közösségi oldalakon maszkos terroristák fenyegetnek azzal, hogy patkányként mérgezik meg az itt élő magyarságot, és a gyermekeinket sem kímélik majd - mindezt stílszerűen Beregszász városnévtáblájánál, zárásul náci karlendítéssel... Sajnos, hosszasan lehetne sorolni az utóbbi hónapok kisebbségellenes megnyilvánulásait, a „megtörésre” irányuló kísérleteket.

Sokan hagyták el a szülőföldjüket. Azonban mikor a migrációról beszélünk, különbséget kell tennünk a cirkuláris migráció és az elvándorlás között. Mert az nem jelent olyan mértékű veszteséget a kárpátaljai magyarság körében, amikor a család egy tagja (általában az apa, ahogy a mi esetünkben is) külföldre jár megkeresni a betevőt, az viszont igen elkeserítő, ha egy idő után viszi magával az egész családot... és végleg felszámolják itteni életüket.

Mert, aki innen egyszer elmegy, csak vendégségbe tér haza.

Saját hivatásomon keresztül tapasztalom ennek súlyosságát. Óvodavezetőként dolgozom, és évről évre kevesebb a magyar gyerek. Idén két óvodást veszítettünk amiatt, hogy

a család Magyarországra költözött - véglegesen. De a városokban talán ennél is több gyereket szippantanak el az ukrán óvodák. Mindez nemcsak a magyarokat ért fenyegetések miatt történik, hanem az oktatási törvény hatása miatt is, hiszen ennek értelmében ötödik osztálytól a tantárgyakat államnyelven fogják oktatni.

A 2008-ban bevezetett új érettségi és felvételi forma, a ZNO (külső független tesztelés) kötelezővé teszi az ukrán nyelv és irodalom tantárgyból való emelt szintű érettségi vizsgát, az itt szerzett pontok egyben felvételi pontok lesznek a felsőoktatási intézménybe való jelentkezéskor. Röviden tehát az, aki nem beszél anyanyelvi szinten az ukrán nyelvet, aki nem sajátította el olyan szinten annak nyelvtanát és irodalmát, hogy sikeresen vizsgázzon belőle - ez az ukrán anyanyelvű diákok zömének sem sikerül - kiesik a felsőoktatásból.

A szülők ezért igyekeznek minden lehetséges módon elérni, hogy a gyermekük behozza ezt a nyelvi hátrányt. Nyelvtanfolyamok és a magánórák keretében azonban szinte lehetetlen felzárkózni, ezért egyre gyakrabban választják a szülők azt a (látszat)megoldást, hogy ukrán iskolába íratják csemetéjüket. Részben helyes a logikájuk, hiszen ukrán környezetben gyorsabban „ragad” a nyelv, viszont míg a többi kisiskolás a tananyagra koncentrálna, addig a magyar gyermek az első években csak azon szorong, hogy megértse, mit mondanak körülötte. Míg a többi megtanulja az alapokat: írni, olvasni, számolni, ok-okozati összefüggéseket felismerni, a magyar csemete nem rakja le a tudás fundamentumát, örül, ha nem gúnyolják, sok esetben ostobának érzi magát, és az önbizalma mellett még a tudásszomját is elveszíti egy életre.

A szülők egy része ezt felismervén inkább már óvodáskorban próbálja megalapozni a gyermeke államnyelv-tudását, ezért ukrán óvodába íratja, mondván: „az óvodában úgyszólván csak játszanak”. Ezt pedagógusként cáfolom. Hiszen, bár tanórák nincsenek, de az óvoda rakja le az alapokat: itt ismerjük meg a színeket, a formákat, a ceruzatartást és még kismillió, a sikeres iskolakezdéshez elengedhetetlen készséget és képességet, és talán a legfontosabbat: a társas viselkedés alapvető normáit. Sőt, az óvoda a nemzeti identitástudat kialakításában is fontos szerepet játszik. Az ukrán nyelvű oktatási intézményben megtanulja a magyar gyermek az államnyelvet, de gondolkodni, álmodni magyarul fog...

Mindemellett fontosnak tartom megjegyezni, hogy a nyelvtudás még nem garancia a sikeres életre, hiszen a több millió ukrán anyanyelvű sem egytől egyig atomfizikus vagy feltaláló. Bessenyei György 1778-ban megfogalmazott gondolata ma is aktuális: „Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós, de idegen nyelven sohasem.”

A másik lehetséges megoldást abban látják a szülők, ha anyaországi iskolába íratják be a gyereket, ez azonban értelemszerűen migrációhoz vezet, tovább csökkentve a kárpátaljai magyarságot.

Mi hát a megoldás? - kérdezem én is, mint pedagógus, mint olyan patrióta, aki szeretné, ha még ezer év múlva is

élnének magyarok a szülőföldemen, és végül, de nem utolsósorban kérdezem, mint kisgyermekes anya. A válasz várat magára. Egyvalami azonban biztos: ha lesz még három év múlva magyar tannyelvű első osztály Kárpátalján, az én kis-lányom oda fog járni.

Ez a tény talán válasz a kérdésre: Nem tört még meg mindenki! Mert nem törhetünk meg... Hiszen, ahogyan Wass Albert írta: „A víz szalad, de a kő marad. A kő marad!”

Ki más lehetne a kő, ha nem az a kárpátaljai magyar, akinek ősei ezer éve otthon vannak e vidéken? Anekdota is született egy kárpátaljai öregemberről, aki elmesélte, hogy az Osztrák-Magyar Monarchiában született, Csehszlovákiában végezte a tanulmányait, Magyarországon házasodott, a Szovjetunióban születtek a gyerekei, jelenleg pedig Ukrajnában él. S amikor megkérdezték, miért költözött ilyen sokat, nevetve csak annyit válaszolt: Dehogy költöztem, egész életemben itt voltam, sohasem tettem ki a lábamat a szülőfalumból.

Lehet-e víz, kinek a nagyapja, dédapja megjárta a világháborúkat, végigszenvedte, vagy oda is veszett a málenkij robotban? Pedig választhattak: még a szolyvai gyűjtőtáborban is megkérdezték őket, milyen nemzetiségűnek vallják magukat. És ha azt válaszolják, hogy oroszoknak vagy ukránoknak, szabadon távozhattak... volna. De nem mondták. Sohasem tagadták meg a magyarságukat, még az életük árán sem. Megtehetjük-e mi ezek után, hogy megtagadjuk a magyarságunkat? Hozhatunk-e ilyen szégyent hős felmenőinkre? Az anyaországra, amely bár baloldali nyomásra 2005. december ötödikén megtagadott bennünket, de a jelenlegi kormánya a szívéen viseli a megmaradásunk ügyét és sokféle módon segíti jobbot nyújt nekünk. A válasz természetesen: NEM!

A kárpátaljai magyar nem szeparatista. Az itt élők közül, száz év távlatából, már senki sem dédelget revíziós álmokat. Nem kívánunk mást, csupán annyit, hogy szabadon használhassuk az őseinktől kapott édes anyanyelvünket, és büntetőjogi felelősségre vonás nélkül élnekelhessük a Nemzeti Imánkat.

FORRÁSOK:

Tátrai Patrik-Molnár József-Kovály Katalin-Eröss Ágnes: A kárpátaljai magyarok lélekszáma és a népesedésüket befolyásoló tényezők a SUMMA 2017 felmérés alapján

Всеукраїнський перепис населення 2001 - <http://2001.ukrcensus.gov.ua/>

Cserniczkó István-Hires-László Kornélia-Karmacs Zoltán-Márku Anita-Tóth-Orosz Enikő: Kárpátalja 1920-2020 A kárpátaljai magyarság elmúlt 100 éve

Decentralizáció Kárpátalján. Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont <http://hodinkaintezet.uz.ua/decentralizacio-karpataljan/>

A KMKSZ elítéli a kárpátaljai képviselők ellen hazaárulás címén indított eljárást - Kárpátalja.ma <https://karpatalja.ma/karpatalja/nezopont/a-kmksz-eliteli-a-karpataljai-kepviselek-ellen-hazaarulas-cimen-inditott-eljarast/>